

KUR'AN PERSPEKTİFİNDEN PUT EDİNME VE PUTLAŞ(TIR)MA PSİKOLOJİSİ

Hasan Tahsin FEYİZLİ*

ÖZET

İnsan; her çağda, her durum ve koşulda “üstün bir varlığa” tapınma ve inanma ihtiyacı duyar. İnsanoğlunun bu ihtiyacı yaratıcı tarafından gönderilen peygamberler ve dinler tarafından karşılanmıştır. Bu sebeple, Allah'a inanan bir insan için “*tapınma*” veya “*ibadet*” kavramı; hem barışı ve huzuru sağlamakta hem de insanların anlama ve araştırma ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Bununla birlikte “*tevhit*” inancından sapmış olan insanlar, çağlar boyunca tabiatlarına uygun çok farklı inanç ve ibadet yolları denediler. Bu deneme girişimlerinde “*tevhit*” inancından sapmış olan bu insanlar; ruhlara, tabiat kuvvetlerine, çeşitli hayvan ve insan hikayelerinden oluşan mitolojilere, masallardaki karakterlere ve çeşitli varlıklara inandılar ve ibadet ettiler.

Putperestlik, çağdaş dünyada bilim, medeniyet ve düşünce alanlarında gelişmiş ülkelerde de hala varlığını sürdürmektedir. Nitekim Roma'daki “*Aziz Pietro'nun*” ayak izlerini taşıyan boyalı birbiri üzerine yerleştirilmiş olan taşların “*öpmekten*” ve “*yüz sürmekten*” aşındırılması bunun en iyi örneğidir.

Peygamber İsa'nın, Meryem Ana'nın ve diğer Azizlerin tasviri resimleri ikonları, Hindistan'daki “*ineklere saygı*” hala varlığını devam ettirmektedir, kaldırılmamışlardır.

Bu makalede insanların “*din*” ve “*Tanrı*” inancına ihtiyaç duymalarının nedenleri, üstün bir güce inanma güdüsünün veya düşüncesinin Tanrı tarafından verilip verilmediği, puta tapınma psikolojisi Kur'an ve sosyoloji açısından sıra ile ele alınacaktır.

THE PERSPECTIVE OF QUR'AN ON IDOLSAND THE PSYCHOLOGY OF IDOLIZING

ABSTARCT

Human beings are need of believing and worshipping a superior entity in everyera, situation, and circumstances. This need has been compensated by the prophets and religions sent by the Creator. Therefore, for

* Dr., Emekli Öğretmen; Vefa Erkek Öğrenci Yurdu, Umut Sok. No:42, Kurtuluş/ANKARA

a believer in Allah, the concept of worshipping Allah provided peace and trust and also answered the believer's seek for understanding.

However, people who deviated from the belief of oneness (tawheed), have attempted to satisfy their nature of believing and worshipping in different ways throughout centuries. To establish this attempt, they worshipped spirits, natural forces, various objects, the characters of tales /mythologies/stories animals and humans.

İdolizm still exists in countries, which has said to be developed science, and civilization in the contemporary world. In Rome, the Stones that have the painted footprints of Saint Pietro has been eroded by constant kissing and worshipping so that the stones had to be replaced by other Stones that have the same paintings. The idols that depict Prophet Jesus, Mary, or Saints, and the cows in India are still immune from criticism.

In this article, the reasons that human beings feel the need for religion and the idea of God; whether the idea of God has been formed and improved by the Creator informing and teaching its own existence or by the urge of believing in a superior power; idols and the psychology of idolizing are going to be addressed from the perspective of Qur'an and sociology. It is hoped that knowledge given about this issue leads the person to contemplate and beware.

I. TANRI FİKRİ VE İLK DİNİN KAYNAĞI

1. Tanrı Fikri

İnsan denilen varlığı yaratan ve ona canlılık özelliğini veren ve onu akli, düşüncesi ve seçiciliği sayesinde diğer varlıklardan üstün kılan Allah'tır

Yahudi, Hristiyan ve İslam kaynaklarına göre (başta Kur'an olarak) Hz. Adem'in hem ilk insan hem de insanlığın atası olduğu bilinmektedir.¹

Kur'an-ı Kerim'de 25 yerde Hz. Âdem'in adı geçmektedir.² Bu bakımdan bütün insanlara "Benîâdem"³ şeklinde hitap edilmiş ve Hz. Âdem'e de Allah'ın seçkin kulu anlamında "*safiyullah*" denmiştir.⁴ Hz. Âdem, ve her şey, ezelî ve ebedî Yüce Yaratıcı (Allah) tarafından yaratılmıştır.⁵

Allah kesin mutlak olan varlıktır. Ve yaratılmış olan her şeyin yaratıcısıdır. Tanrı her şeyi özgür olan iradesi ile tasarlamıştır. Onun özgür iradesi dışında hiçbir varlık kendiliğinden var olamaz. Çünkü Allah muharrik

¹ Erdem, Mustafa, Hz. Âdem, İlk İnsan, D.İ.B. Yay., 1994, s.2.

² M: Fuad Abdulbaki, Mu'cemul-Müfehres li el-fazi'l-Kur'an, Kahire, 2001, s. 30-31.

³ Bkz. Abdulbaki a.g.e. s.167-168.

⁴ Al-i İmran, 3/33.

⁵ Ra'd, 13/16; Zümer, 39/62.

sebepdir. Canlı ve cansız bütün varlıklar onun emri ile hareket ederler. Diğer taraftan bütün varlıklar Allah'ı tesbih ederler. Aslında bu durum yaratıcı gücün yaratılanlar tarafından kabul edilmesidir.

Hollandalı filozof *Esponoza Barudi* (1632-1677) "Mutlak olarak Tanrı, hür olarak her şeyin nedenidir, var olan herşey Tanrı ile tasarlanabilir. Çünkü Tanrı dışında kendiliğinden olan hiçbir şey yoktur. Hiçbir şey Tanrısız olmaz, her şey O'nun sayesinde olur."⁶ derken; *Meister Eckhart'da* "Bütün yaratıklar Tanrı'yı dile getirmek isterler; hepsi güçleri nispetinde kendi dilleriyle O'nu konuşurlar ki, bu da Tanrı'nın dile getirilişidir"⁷ derken yine kitabının diğer bir yerinde, "Tanrı fikri insana doğuştan verilmiştir. İnsan Tanrıyı kendi iç dünyasında hisseder ve O'nun varlığını düşünür. Bu içsel düşünceyi ve inancı hissetmeyen insanlar ise, bu üstün güce inanma ihtiyacını, tabiat kuvvetlerine, ruhlara, mitolojilere, masalımsı kahramanlara inanmakla ve onlara tapmakla giderirler⁸ demiştir. *Jung'a* göre "Tanrı tasavvuru keşfedilmiş bir şey değildir; O, insana var oluşunda (fitri) olarak verilen bir şeydir.⁹ Bu sayede insanın kendini keşfetme/tanıma serüveni, Tanrı'yı keşfetmedir."¹⁰ *Rene Decartes* ise "Tanrı'nın varoluşu, düşünebilme gücüne sahip akıllı olan bizlerin varoluşuyla da ispatlanır.¹¹ *Richard Swin* Tanrı tasavvurunu; "madde olan bedenle, madde/cisim olmayan ruhların veya ruhların bedenlere bağlanması, onunla ilişkilendirilmesi, tamamen açıklama gücünün ötesinde bir şeydir ki o da ancak Allah'ın yaratması sayesinde olur."¹² şeklinde ifade etmiştir.

Wilhelm Schmidt'in ilk olarak 1912'de yayımlanan "*The Origin of Idea of God*" (*Tanrı Fikrinin Kökenleri*) adlı eserinde, "İnsanların bir dizi Tanrı'ya tapınmaya başlamasından önce, bir Tanrıculuğun var olduğunu ileri sürülür. İlk önce dünyayı yaratan ve insan yaşamını yöneten tek bir yüce Tanrı'ya inanılmış, İbadetlerle ve güçlü duygularla yakarılmış, O'nun kendilerini izlediğine ve yapılan yanlışlıkları cezalandıracağına inanılmıştır."¹³

Yine Schmidt'in ifade ettiği gibi günceldeki tapmalar/ibadetler, son dinler tarafından ortaya konmuş bir yenilik olmayıp hakikatte insanlığın en eski (başlangıç) dininin bir rönesansı ve yeniden dirilişi olduğu hükmüne

⁶ Kazım Arıcan, Spinoza'nın Tanrı Anlayışı, İz Yay., İst, 2004, s.78.

⁷ Eckhart Meister, Tanrı ve İnsan, İst., 1990, s.11.

⁸ Eckhart, a.g.e. s.85-86.

⁹ Ali Ulvi Mehmetoğlu, Tanrı Tasavvuru, Çamlıca Yay., İst., 2011, s.84.

¹⁰ Mehmetoğlu, a.g.e. s.85-86.

¹¹ René Descartes, Meditation Metapiysiye (Pup Paris, 1963 Çev. Medar Atıcı, Cogitoderg. 1997, sayı 10/8-9.

¹² Richard Swin, Tanrı Var mı?, Akbaş Yay., Bursa, 2011,

¹³ Amstong Karen, Tanrının Tarihi, Çev. Oktay Özel-Hamide Koyukan-Kudret Emiroğlu, Ayraç Yay., Ankara, 2008, s.17-18.

varmıştır.¹⁴

Bazı sosyologlar, “Din insanların icadıdır” derlerken, birçok sosyologlar da “Tartışılmaz bir gerçektir ki, insan inançla doğmuş olup din de, insanı ilk yaratan ve ona vahiyle emirlerini uygulamada vekâlet veren Yüce Allah’ın bildirdiği bir sistemdir”.

Diğer bir kısım sosyologların ifadesine göre ise din, ifade ettiğine göre ise tartışılmaz bir gerçektir ki insan inançla doğmuştur.¹⁵ İlkel toplum, - tarih öncesi- tek bir Tanrı'ya tapıyordu. Zamanla bu gelenek bozulup kaybolunca tek Tanrılığın yerini çok Tanrıcılık almıştır; fakat çok Tanrıcılık hiçbir zaman tek bir Yüce Varlık inancını ortadan kaldırmamıştır.¹⁶ Bu konuyu biraz açalım:

2. Dinin Kaynağı ve Tek Tanrı İnancı

İnsanlığın ilk dininin kaynağı hakkında Doğuda ve Batıda bilginler arasında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu hususta iki grup vardır: biri tekamülcüler, diğeri de doğuştancılar.

Bütün din tarihçileri, Taş Devri ve ondan önceki devirlerin dinlerini kesin bildirecek hiçbir eserin bulunmadığını itiraf etmektedirler. Bu konuda bazı varsayımlar ve göreceli sözler, gerçeği yansıtmayıp karanlığa taş atmak ve gaipten haber vermektir.

Eski çağ tarih araştırmacılarının birleştiği husus, tekamülcülerin dinin, insanlar tarafından hurafe ve çeşitli şeylere tapmalardan başlayıp çok tanrılıkla gelişerek tek Tanrıcılığa geldiği iddia ve varsayımlarının doğuştancılar tarafından çürütülmüş olduğudur.¹⁷ Yani bütün dinlerin, bir tevhid inancı ile başlayıp zamanla batıl ve hurafelerin karıştığı ve böylece çok tanrıcılığın, putperestliğin meydana geldiği hususudur.¹⁸ Anlaşıldığı üzere putperestlik, insanlığa sonradan arız olmuş bir hastalıktır.

Bugün birçok filozof ve tarih uzmanları tarafından da kabul edilmektedir ki beşerin ilk mabudu Yüce Yaratan (Allah) ve ilk din de tevhid dinidir.

Son asrın Alman filozoflarından Schelling(1775-1854) ve benzerleri de söylemlerinde "insanların ilk dininin tevhid olduğunu ifade etmişlerdir. Buna ek olarak tarihin aydınlatamadığı arkaik dönemlerde yaşayan milletlerin ruhani reisleri, inanç meselelerini genişlete genişlete tevhid inancını çeşitli şeylere tapmaya çevirmişlerdir. Çok eski zamanlara ait olup

¹⁴ Toynbee Arnold, Tanrı Açısından Din, Çev. İbrahim Canan, Ufuk Yay., İstanbul, 2008, s.51.

¹⁵ Giovanni Seognamillo, Batının İnanç Temelleri, Dergah Yay., İst., 1976, s.19.

¹⁶ Seognamillo, a.g.e. s.26-27.

¹⁷ Muhammed Abdullah Dıraz, ed-Din, Mektebetü'l-eyman, Kahire, s.108.

¹⁸ Dıraz, a.g.e., s.112.

da yeni yeni keşfedilen Mısır eserlerinin birinde, göğün ve yerin Rabbi olan Allah, âlemin halikidir; kendisi halk olunmamıştır, ne evveli ne de ahiri vardır" ibaresinin yazılı olduğu görülmektedir.¹⁹

Max Müller'e göre din ve tapınma fikri, beşeriyetle birlikte doğmuş fitri bir özelliktir. Din hissi, tabiatımızın ezeli bir vasfı ve ayrılmaz bir parçasıdır. Dinsizlik ise bu özelliklere isyandan başka bir şey değildir. Voltaire'in de iddia ettiği gibi "din/inanç, insanlığa sonradan aşılınmış bir şey değil, doğuştan ruhun kuvvet ve özelliğidir."²⁰

Din duygusu yani Allah'a inanmak ve O'na ibadet etmek insana Hazreti Âdem'den itibaren Yaratıcı (Allah) tarafından verilmiş ve öğretilmiş iken sonradan sapmalar olmuştur.

II. TEK TANRI İNANCINDAN SAPMALAR

Hazreti Âdem ile başlayan Tek Tanrı İnancı, vefatında zürriyeti ile kırk bine ulaşmıştı; fakat yeryüzünde çeşitli yerlere dağılıp uzaklaşan insanların çoğunun içlerinde kodlanmış olan Allah inançları deformasyona uğramıştı. Bu insanlar, zamanla inanma ve ibadet etme ihtiyacı içinde olan ruhlarını yalancı tanrılarla doyurmaya çalışmışlar ve bu nedenle, ruhlara, tabiatın kuvvet ve maddelerine, madenden, taştan veya tahtadan yapılmış, putlara/put heykellere (evsan, asnam) ve putlaştırdıkları insana, kutsallaştırdığı güneşe, yıldızlara, inek/öküz, şeytan ve birtakım ideolojilere tapmışlardır.²¹ Bunları aşağıda belirtmeye çalışalım:

a. Ruhlara Tapma (Animizm)

Aydınlanma devri filozoflarına göre ilk devrin bazı insanları, kendilerindeki tabii inanç duygularının sevki ile ruhların ölmediğine inanıyorlardı. Bu insanlar korku ve ihtiyaç anlarında ilkin atalarının ruhlarına tapmışlar sonra da hayvan, bitki gibi canlı cansız her şeyde bir ruhun olduğunu düşünerek başka başka şeylere de tapınmaya başlamışlardır.²² İngiliz din bilginlerinden Tylor (1832-1917) vahiyle ve ilk insanla başlayan dini göz ardı ederek animizmi, bütün iptidai (ilk devir) dinlerin temeli saymıştır.²³

¹⁹ Ahmet Hamdi Akseki, İslam Dini, Diyanet İşleri Yayınları, Ankara 1950, s.17-18

²⁰ Mehmet Murad, Tarih-i Umumi, Dersaadet, 1338, s.36

²¹ Bkz. Cevdet Said, Bireysel ve Toplumsal Değişimin Yasaları, Çev. İlhan Kutluer, İnsan Yay. İst 1984, s.24

²² Günay-Tümer-Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, Ocak Yay. Ankara, 1993, s.27-28

²³ Anne Marie Schimmel, Dinler Tarihine Giriş, A.Ü.İ.F. Yay. 1955, s.11-12; Tylor'un öğrencisi Andrew Lang'ın araştırmalarında (1898) ise, Avustralya ilkel kabilelerinde animizme rastlanmadığını fakat insanların ahlaki adaba uyup uymadığını denetleyen ve gökte bulunan bir yüce Tanrı kavramına her yerde rastlandığını açıklamış ve savunmuştur bundan sonra Bu hipotez XIX. asrın en büyük dilci ve etnologlarından olan Wilhelm Schmidt ve Avrupalı bilginler tarafından da tek Tanrı inancı olarak savunulmaya devam etmiştir. (Tümer -Küçük, a.g.e., s.30-31)

b. Tabiatperestlik ve Doğacılık

İnsanlar bundan sonra farklı bir boyuta geçerek, çevrede rastlanan fizik/tabiat kuvvetlerinin kişileştirilmesi ve tanrılaştırılması olmuştur.²⁴ Fransız Guyo; (Guyeau 1854-1888) "Maddiyun ve tabiiyyun araştırmalarına göre insanların ilk dininin tabiatperestlik olarak gösterilmiş olmasının sebebi, ilk devir insanların tabiatta meydana gelen hadiselerden yani taşan nehirlerin getirdiği felaketlerden, yıldırımın isabet ettiğini yakıp mahvetmelerinden, şiddetli rüzgârların yol açtığı tahribattan dolayı onlardan emniyette olmaları için yine onlara sığınıp tapmış olmalarıdır. Diğer dinler tarihi araştırmacısı filozoflarının daha isabetli görüşlerine göre ise dinler, yüce bir hakikati temsil eden yüksek bir vicdanın İlahi vahiy olarak fişkıran ve insanları hayvanlık derekesinden meleklik mertebesine yükselten bir hakikattir."²⁵ ifadesini kullanmıştır.

Batıl inançlara devam eden insanlar, yeryüzündeki olayları gökyüzündeki olaylara bağlamış hatta bu hadiseleri gök cisimlerinin yarattığına inanıp her birine ilahlık vermek suretiyle güneşe, aya ve yıldızlara tapmışlardır. Geçmişte bu gibi şeylere ayrı ayrı tapılırken, asrımızda ise, bunları yaratanın Allah olduğunu söylemekten özenle kaçınıyor ve materyalist felsefenin öğretisi gereği, evrende olup bitenleri "doğa yapıyor" diyerek doğaya/tabiatla ilahlık vermektedirler.

c. Hayvanlara (Totemizm) ve Nebatlara Tapma

Freud ise, farklı bir teori ile dinin başlangıcını totemizm olarak görür. Ona göre bazı ilkel ve cahil kabileler bir kısım hayvan ve nebatları totemleri kabul etmiş, bazı hayvan yahut nebatların kabilelerinin cedleri olduğuna, atalarının ruhlarının onlara girdiğine inanarak kutsallaştırmış ve onları tapınmaya layık görmüşlerdir. Bu insanlar, kutsiyet atfettikleri hayvanların hareketlerini, seslerini taklide çalışırlar, dini merasimlerde onların etlerini yemezlerdi.²⁶ Onların suretlerini evlerinin duvarına, silahlarına, eşyalarına hatta bedenlerine dahi resmederler, bu hayvanların yahut nebatların kendilerine kuvvet vereceğine ve şans getireceğine inanırlardı.²⁷ Misal olarak Ergenekon destanında Göktürklerin, Bozkurt soyundan geldiği ve bir Bozkurtun Türklere analık yaptığı anlatılır. Zamanın Orta Asya Türkleri bu "Kurt Ana"nın hatırasını gönüllerde yaşatmışlar ve daima bayraklarının ve çadırlarının tepelerinde, altından yapılma bir "Kurt başı" nı bulundurmak suretiyle onu kutsallaştırmışlar ve böylece totem haline getirmişlerdir.²⁸ Totemizmde bazı eşyalarla, gıdaların tabulaştırılması da

²⁴ Mehmet Taplamacıoğlu, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, Ankara, 1966, s.52

²⁵ M. Guyeau L'irregilion de L'avenir, Paris, 1900, s.3. İstanbul İSAM Kütüphanesi Kayıt No: 221581

²⁶ Tümer-Küçük, a.g.e., s.29.; Ahmed Hamdi Akseki, İslam Dini, D.İ.B., Ankara, 1950, s.21-22.

²⁷ M. Şemseddin, Tarihi Eryan, Derseadet, 1338, s. 151-152.; Hilmi Ziya Ülken, Dini Sosyoloji, İ.Ü.E.F. Yay. 1943, s.30

²⁸ Adasal, a.g.e., s.64.

vardır ki artık onlar özenle korunur ve onlara geriden bakılır.²⁹

d. Putperestlik

“İnsanların, tarihin tespit ettiği günden beri, çeşitli putlara tapmaları, fitratındaki köklü bir inancın ifadesidir. Yukarıda söylendiği üzerine İlahi vahyin bildirilerinden uzaklaşmış, kopmuş insanlar güç anlarında korku ve sıkıntılarını giderecek ve kendilerini mutlu kılacak “Yüce bir Varlık” a duydukları ihtiyacı gidermek için çeşitli varlıklara tapmışlar ve onları görsel hale getirerek bir takım putlar icad etmişlerdir.”³⁰

Put, Türkçeye Farsçadan geçmiş bir kelimedir. Tapınma konusu hâline getirilmiş maddi obje olarak, bir hayvan, bir resim veya heykel kısaca Allah'tan başka ilah edinilen veya hayatın amacı kılınıp ilah hâline getirilen her şey put diye tanımlanır. Batı dillerinde putun karşılığı "idol" olup insan zihninde oluşturulan suretlerdir. İslam literatüründe put için "sanem", "vesen" ve "nusub" ifadeleri kullanılır.³¹ Peygamberlerin bildirdiği vahiy esaslarından uzaklaşmış ilkel zihniyetteki insanların, taptığı şeyi görme veya dokunma arzuları ya da gördüğüne tapmayı istemeleri de onları put edinmeye yönelten sebeplerdendir.

Bu bağlamda putlar ve putlaştırılanlar, gelişmeyen kafaların ortaya koyduğu imansızlık alameti ve Allah'a imanı gerçek olmayanların ondan cesaret aldıkları yapay tanrılar olarak adlandırılabilir. İşte putperestlik, insanın eliyle, diliyle, düşüncesiyle yaratıcısını yaratması/yapması sonra da bu yaptığı puta, onun kendini mutlu etme veya mutsuzluğunu giderme kudretine sahipmiş gibi bir çocuk zihniyetiyle tapınması ve onu hoşnut etmeye çalışmasıdır. Görülüyor ki hiç bir ilmi delile dayanmayan putperestlik aynı zamanda insan aklıyla alay edilmesinden başka bir şey değildir.

Bir Çin atasözü şöyle der: Putları ve timsalleri yapan hiçbir sanatkar bunlara tapmaz, çünkü bunların kendi eliyle ve hangi maddeden yapıldığını bilir.³²

Kuran'da da bu insanların halleri "Siz ellerinizle yonttuklarınıza mı tapıyorsunuz? Hâlbuki sizin taptıklarınızın da yaratıcısı Allah'tır" ³³ şeklinde bildirilmiştir.

²⁹ Abdullah Yılmaz, Necip Fazıl ve Tabu, Milli Gazete 16/6/1988, s.8. ve bkz. Freud,a.g.e., s.30-31, Totem ve Tabu, Çev. Niyazi Berkes, Remzi Kitabevi, İst., 1971, s.30-31. Hayrullah Örs, Musa ve Yahudilik, Remzi Kitabevi, İst., 1966, s.151-153.

³⁰ Rasim Adasal, Yeryüzü Tanrıları, Liderler, Komutanlar ve Kahramanlar Psikolojisi, Minnetoğlu Yay. İst. 1979, s.61

³¹ Ahmet Güç, D.İ.B. İslam Ansiklopedisi, XXXIV, 364; İbnManzur, Lisanü'l -Arab, Beyrut,1996 XII, 349

³² Afif el Tabbara, Ruh-u din'il İslam-, Beyrut 2001 s. 98-99

³³ Saffat, 37/ 95-96

Putperestliği bazı İslam tarihçileri şu şekilde açıklar: Hz. Âdem'in oğlu Kâbil, kardeşi Hâbil'i öldürdükten sonra kaçıp uzaklaşmıştı. Babasından uzakta geçirdiği ömrünün son demlerinde şeytanın vesvesesiyle Hâbil'in adadığı kurbanın ateşle yandığı düşüncesi kendisinde ateşe karşı bir duygu geliştirmiş ve ateşi kutsal saymaya başlamış oğullarına da ona secde etmeyi/tapmayı tavsiye etmiştir. Böylece Kâbil oğullarının bir kısmı ateşperest olmuşlardır.³⁴

Yine Hz. Âdem'in vefatından sonra Sis (Şit) oğulları Hind ülkesinde onu ziyaret ediyor ve Şit'in etrafında saygıyla dönüyorlardı. Buna karşılık Kabil'in neslinden bir adam da Şitoğulları gibi etrafında dönmeleri için Hz. Âdem adına bunlara bir heykel put inşa etmiş böylelikle insanlık tarihindeki te ilk put yapılmıştır.³⁵ Hz. Âdem adına yapılan bu heykelin etrafında dönmekle yetinmeyen bazı insanlar ise ona tapınmaya başlamışlardır.

Vedd, Suva', Yegus, Yeuk ve Nesr, Hazreti Âdem'in oğullarından olup kahraman, ibadete ziyadesiyle düşkün (salih) kimselerdi. Bunlar yakın ara ile ölünce, halk çok üzüldü. Ve bu insanlar, salih kimselerdir ve Allah katında bize şefaathçi olurlar düşüncesiyle onların yapılan heykellerine tapmaya, dolayısıyla küfürlerini artırmaya başladılar. Bunun üzerine yüce Allah onlara, İdris Aleyhisselam'ı peygamber olarak gönderdi. Fakat ona karşı geldiler ve onu yalanladılar ve baskı yaparak halkı korkuttular.

Bu putperestlik Hz. Nuh'a kadar artarak devam etti. Hz. Nuh da uzun zaman onları Allah'a iman ve ibadete davet etti ise de ona da karşı koydular, yalanladılar, büyük hileler düzenlediler, halkı korkuttular. Halka "Sakın taptıklarınızı bırakmayın! Hele de Vedd'den, Suva'dan, Yegus'tan, Yeuk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin." dediler. Allah da Hz. Nuh'un duası üzerine onları tufan sularında boğdu.³⁶

Mezopotomya bölgesinde yaşayan Sümer, Akad (M.Ö. 2274) Babil, Asur gibi gruplar ise, altı yüzden fazla tanrı ve tanrıçadan oluşan politeist bir dine sahipti.³⁷ Babil ve Asurlular, tanrılarını efsaneleşmiş meşhur kahramanlar veya ünlü şahıslardan seçer önce bunların resimlerini yapar sonra bu resimleri heykellere dönüştürürlerdi. Babilliler Sabia adı verilen dinlerine göre güneşe veya yıldızlara tapıyorlardı. Başlarında ise Nemrut vardı. Yüce Allah onların tevhid dinine dönmeleri için Hz. İbrahim'i gönderdi.³⁸

³⁴ Bkz. Taberi Tarihi, M.E.B. Yay. I, 101

³⁵ Ebu'l-Münzir, Hişamu'l-el-KelbiKitabu'l-esnam, thk. Ahmet Zeki Paşa, Kahire, 1924, s.50-51; Asım Köksal, İslam Tarihi, XV, 354

³⁶ Nuh, 71/21-25

³⁷ Aynur Eryiğit Bader, Basılmamış Doktora Tezi, Md. 5; Ekrem Sarıkcıoğlu, Başlangıcından Günümüze Dinler Tarihi, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2011, s.18-19

³⁸ Bader, a.g.tez, s.24, md.5.3

Mısır halkı da çok tanrılı inanca sahipti. Tanrılarını insan vücutlu ve hayvan başlı olarak resmederlerdi. Nil tarafında aslan tanrılarına rastlanır.³⁹ En büyük kabul edilen ilahları ise Güneş ilahı "Ra" dır. (MÖ 2500) Halk, Ra'nın firavunlarda vücutlaştığına inanırdı. Firavunlarına karşı resmi ibadetleri ise firavun öldükten sonra başlar ve onu yaşayan güneş ve güneşin sureti sayarlardı.⁴⁰ Yine Mısır'da devletin kuruluş yıl dönümlerinde ve bedenleşmiş tanrı denen Firavunun tahta çıkışı dolayısıyla yapılan bayramlarda rahipler ayrı bir alay hâlinde omuzlarında tanrı heykellerini veya kutsal kayığı taşıyarak farklı müziklerle dansederek, alkış tutup yürürlerdi. Bütün Mısır halkı arasında en çok sevilen büyük bayram "Min Bayramı" idi. Ve tapınağın içinde korunan tanrı(!) Naos heykelinin karşısında gerçekleştirilirdi.⁴¹

Greklere (Eski Yunan) ise putperestlik yaklaşık MÖ 1150'de başlamış ve tarih içinde çok puta tapınılmıştır.⁴² Rahmet tanrısı Apollon, Rüzgâr tanrısı Avdas, Aşk tanrıçası Afrodit, Güç tanrısı Ares gibi ilahlarına cinsiyet atfederek onları güzel erkek ve kadın suretinde yapmışlardır.⁴³ Romalılar da çok tanrılı bir dini sahipti.⁴⁴ Müşrik Araplar ise, Allah ile kendi aralarında yakınlık sağlamak için, daha çok insan suretinde putlar yapmışlardır. Hazreti Muhammed peygamber olarak görevlendirildiği sırada Mekke ve Kâbe putlarla dolu idi; ancak Mekke'nin fethinde Kâbe, içerisindeki 360 puttan temizlendi.

Görülüyor ki, başlangıçta insan, halis olarak yaratıcısı olan güçlü bir Tek Tanrı'ya inanıyordu. Daha sonra tarihî ve sosyal şartlar neticesinde Tanrı ihmal edilmiş ve unutulmuştu. Bundan böyle insan yaratılıştaki içindeki inanma ve tapma duygusuyla kendisini, sayısız tanrılara, tanrıçalara, ruhlara ve mitolojik atalara, putlara tapmaya dayanan komplike hâle gelen inançlara bırakmış, insanları putlaştırmaya başlamıştır.⁴⁵

d.a İnsanları Putlaştırma ve Onlara Tapma

İlahi vahiyden ve Allah'a kulluktan uzak kalmış bazı toplumlarda bazı seçkin insanlar putlaştırılır. Bu ise ya onlara körü körüne boyun eğme ya da onları gerçek değerlerinin üstüne çıkartma, kusurlarını bile bir üstünlük, bir farklılık veya "onda da bir hikmet arama" biçiminde belirir.⁴⁶ Özellikle üstün önderler ve komutanlar, ona tam boyun eğme ve itaat alanında

³⁹ Osman Eskicioğlu, a.g.e. s.5

⁴⁰ Sarıkçioğlu, a.g.e. s.30

⁴¹ Mircae Elliade, Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, Çev. Ali Berktaş, Kabale Yay. İst. 2003, I, 113,119-120

⁴² Sarıkçioğlu, a.g.e. s.117

⁴³ Sarıkçioğlu, a.g.e. s. 69-70; Halikarnas Balıkcısı, Anadolu Tanrıları, Bilgi Yay. İst. 1983, s.41-56

⁴⁴ Sarıkçioğlu, a.g.e. s.75

⁴⁵ Mircea, Eliade, Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, Cabalcı Yay. İst, 2003, I, 54.

⁴⁶ Hüseyin Atay, Cehaletin Tarihi, Atay Yay., Ankara, 2011,s.53.

putlaştırılırken aynı zamanda da tabulaştırılırlar. Tenkit edilemezler, emirleri dine aykırı bile olsa! Nemrut, Firavun vb. gözlemlendiği üzere artık onlar gibisinin gelmeyeceği imajı oluşturulur.⁴⁷ Geçmişinde yahut bugün bu özellikteki liderlerce yönetilen ülkelerde yaşayan insanlar artık özerk değil bağımlı, zihinleri kelepçeli olurlar. Kur'an'da bu putlaştırılanlar "rab", "tağut" ve "endad" kelimeleri ile isimlendirilirler:

Birincisi rabler:

Al-i imran suresinde: "Allah'tan başka biri diğerinizi rab edinmesin."⁴⁸ buyurulması ile yüce Allah, hükümün ve mutlak hâkimiyetin ancak kendisinde olduğu, "Allah Rabbinizdir"⁴⁹, "Rabbiniz de her şeyi yaratan Allah'tır"⁵⁰, ayetlerine karşılık, kim Allah'ın bildirdiği ve yapılması gereken emirleri yasaklar veya yasakladığını serbest bırakırsa kendisi "eş rab", "paralel ilah" olmuş olur. İnsanlar da onu gönülden benimserlerse onu rab edinmiş olurlar.⁵¹

İkincisi, tağutu rableştirir.

Allah'ın koyduğu sınırları ve Allah'a kul olma sınırını aşan, Allah'a gidecek yollara engeller koyan, O'ndan uzaklaştıran her varlık tağuttur/sahte rabdir.⁵² Tağutlaşanlar Allah'a ihtiyaç duymazlar ve dine ait esaslara itibar etmezler.⁵³ Bu her çağda kendini gösteren aynı zamanda Allah'ın hükümlerine aykırı ve onun yerine geçmek üzere kurallar koyan herkes tağuttur.⁵⁴ "Kim de tağutu tanımayıp Allah'a iman ederse işte o kopmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır."⁵⁵ Tağutlar kendilerini tanrılaştırıp insanlara alternatif bir din dayatırlar.⁵⁶

Üçüncüsü, endadı rableştirir.

Kur'an'da "İnsanlardan bir kısmı Allah'tan başka varlıkları O'na denk (nidd,çoğuluendad) yaparlar. Allah'ı sever gibi onları severler (onlara bağlılık gösterirler). Müminler ise ancak Allah'ı severler. Taberi tefsirinde Kadade ve Mücahid, ayetteki "endad", Allah'ın dışındakileri O'na denk hâle getirme dir. Süddi'ye göre bunlar da müşriklerin ileri gelenleri ve efendileridir. Çünkü bunlar Allah'a rağmen onların emirlerine itaat eder ve

⁴⁷ Orhan Hançerlioğlu, Felsefe Ansiklopedisi,s.182; Said Havva, el Esas fi't-tefsir, Şamil Yay.,İst, 1989, I, 393-396.

⁴⁸ Al-i imran, 3/64

⁴⁹ Mümin, 40/62

⁵⁰ Fussilet, 41/30

⁵¹ Tevbe,9/31 ve ayetin açıklaması için bkz Feyzül Furkan Açıklamalı Kur'an Meali (H.Tahsin Feyizli)

⁵² İslam Ansiklopedisi, D.İ.B., XXXIV, 365.

⁵³ Celaleddin Vatandaş, Tevhid ve Değişim, Pınay yay. İst. 1995, s.104-105.

⁵⁴ IbnCerir et-Taberi, Camiu'l-beyan, Trc. Heyet, Mısır 1324, III,13.

⁵⁵ Bakara, 2/256.

⁵⁶ Bkz. Mevdudî, Tefhimul Kur'an, İnsan Yay., İst., I, 160.

koyduğu ilkelere bağlılık gösterirler ve Allah derecesine yükseltirler. Allah'a inanırız deseler bile asıl saygıları onlardır.⁵⁷ böylece onları rableştirmiş olurlar.

Tarih boyunca görölmüşür ki bir insanın veya bir toplumun bir insana karşı aşırı sevgisi, bağlılığı ve eleştirilemezliği onu putlaştırmaya götürmüş ve o tanrı mertebesine çıkartmıştır.⁵⁸

Öldükten sonra putlaştırılan insanların dışında, bir de kendilerini herkesten üstün ve önemli gören ve henüz yaşıyorlarken kendilerini putlaştırmış insanlar da mevcuttur. Halk bu tür insanların önce şahıslarına sonra heykellerine tapmışlardır. Bunların başında eski Mısır'da yaşamış Firavun gelir ki, halkına kendisini rab olarak tanıtmış "Ben sizin en yüce rabbinizim"⁵⁹ "Benden başka ilah tanımıyorum"⁶⁰ gibi sözler sarf ederek, Musa'nın Tanrısının hükümleri/kuralları benim yönetimimde geçersizdir demek istemiştir.⁶¹

Yine hayattayken kendini heykeller ve posterlerle putlaştıranlar arasında katılan Sapar Murat Niyazov Türkmenbaşı gibiler (Burgipa ve Bin Ali) zikredilebilir. Kendi adını taşıyan saraylar, havaalanları, stadyumlar, müzeler vs. yaptırmış böylelikle kendisini bir kurtarıcı olarak lanse ettirmiştir.

Hindistan'da Budizm, inanç esasları ve uygulamaları ile pagan/putperest batıl bir öğreti ve ateist bir dindir Buda'ya karşı coşkulu bir sevgi, derin bir saygı ve korku duyuyorlardı. Buda'nın ölümünden sonra putperest Brahmanlar, seri bir şekilde Buda heykeli yapmaya başlamışlardı. Buda'ya karşı duyulan aşırı sevgi zamanla bu heykellere tapmaya onları putlaştırıp ilahlaştırmaya dönüşmüştür. Bundan böyle Buda'nın sözleri bir ilah sözü gibi hayatı düzenleyen kurallar olarak kabul edilmiştir..⁶²

Bazı peygamberler (Hz. Üzeyr ve Hz. İsa) bazı liderler/önderler ve islahatçılar ölümlerinden sonra ilah yahut yarı ilah ilan edilmiş, ikon ve heykelleri yapılarak putlaştırılmışlardır. Müşrik Araplar da ölen saygıdeğer kişilerinin adına ve anısına heykel yapmışlar, sonra ona tazim ede ede işi tapınma hâline dönüşürmüşlerdir.⁶³

Roma halkı da Sezar'ı kazandığı büyük zaferden dolayı, genel kurtarıcı olarak görmüş ve senatoda heykelini dikip tanrılaştırarak Sezar'a ve onun gücüne tapmışlardır. İnsanın yine kendisi gibi olan başka bir insana

⁵⁷ Taberi Ebu Muhammed bin Cerir, Beyrut, 1986, II, 40, Nisaburi'de s.99.

⁵⁸ N. şazi Kösemihal, Durkheim Sosyolojisi, İst., 1971, s.134.

⁵⁹ Naziat, 79/24

⁶⁰ Kasas, 28/38; şuara, 26/29

⁶¹ Felicien, Challey, Dinler Tarihi, trc. Samih Tiryakioğlu, Varlık Yay. 1966, s.40

⁶² Harun Yahya, İslam ve Budizm, İst, 2007, s.28.

⁶³ Tümer-Küçük, a.g.e., s.164-165

olağanüstü güçler atfedip tapması onun duygusallık ve iman zafiyetinin bir göstergesidir.⁶⁴

Uzak sayılmayacak bir tarihte Rusya'da Joseph Stalin de yaşıyorken bir ilah durumunda idi. Ülkesinde dine ait bütün hükümleri kaldırıp yasaklamış halk kendisine tapınır hale gelmişti. Lakin ölümünden sonra Rus halkı ona küfrederek resimlerini yırtıp heykellerini kırmışlardı. Böyle yapmakla onlar, insana kulluk etmenin kötülüğünü her tarafa haykırmışlardı.⁶⁵

Kurtuluş zaferinden, liderliğinden ve Türkiye'ye getirdiği devrimlerden dolayı, bir kesim tarafından kendi ideoloji ve/veya ekonomik ve sosyal statülerini topluma benimsetmek için Atatürk'e de tanrısal paye verilmiş ve ilahlaştırılmıştır. Bizzat kendi ifadesiyle, "Benim naciz vücudum elbette bir gün toprak olacaktır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." demesine karşın Cumhuriyet Gazetesi "Atatürk yarı ilahdır, Türklerin babasıdır." şeklinde yazarken;⁶⁶ şair Behçet Kemal Çağlar şöyle bir şiir kaleme almıştır:

"Kaç yıldır Türkçeydi tanrının dili
İnsana ne ilah ne de sevgili
Ne ana ne baba aratıyordu
Her an yaratıyordu."
"Ecel, alçak ecel ne güzel kıydı
Fani olmasaydı o da tanrıydı"⁶⁷
"Her şey "O"dur/ O, her şeydir.
Her yerde Atatürk; yerededir, göktedir.
Sudadır, alanda olur, diktedir, pusudadır."
Görünmezi görür, bilinmezi bilir
Duyulmazı duyar, sezilmezi sezer!
Elimizi yüzümüze kapıyoruz
Biz sana tapıyoruz"⁶⁸ dizelerini yazmıştı.

⁶⁴ Rasim Adasal, Yeryüzü Tanrıları, Liderler, Komutanlar ve Kahramanlar Psikolojisi, Minnetoğlu Yay. İst., 1979, s.72-73

⁶⁵ Tabbara, a.g.e., s.96-97

⁶⁶ Cumhuriyet Gazetesi, 5.8.1935 Rasim Adasal, Yeryüzü Tanrıları, Liderler, Komutanlar ve Kahramanlar Psikolojisi, Minnetoğlu Yay. İst., 1979, s.1,5

⁶⁷ Hüseyin Demirel-Mesut Zeybek, Deccaliyet ve Komünizm, İttihat Yay.,İst, 1992 Rasim Adasal, Yeryüzü Tanrıları, Liderler, Komutanlar ve Kahramanlar Psikolojisi, Minnetoğlu Yay. İst., 1979, s.155.

⁶⁸ D. Mehmet Doğan, Batılılaşma İhaneti, Dergah Yay., İst. 1975, s.155, 1960 öncesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde "Kemalizm Türkün Dinidir" denir. Türkçe Sözlük, Cumhuriyet Basımevi, İst. 1945.

İnsanlar, ülkelerinin kaderlerinde müspet rol oynamış, devrimler yapmış, vatan kurtarmış, zafer kazanmış veya dağılık ulusları bir ulus hâline getirmiş olan liderler, komutanlar yaşadıkları sürede "Tek Adam" olarak putlaştırıldıkları gibi öldükten sonra da aynı hâli devam ettirilmiştir. Keza bazı edebiyatçılar da tanrılıkla rütbelenmişlerdir. Örneğin ünlü Alman edibi Thomas Mann, Tolstoy'a bayağı bir tanrı gibi tapındığını yazmakta, Maxim Gorki de Tolstoy'u bir tanrıya benzetirken şu ifadeleri kullanmıştır: "O alçak gönüllüğü ile tahtında oturan ve bütün tanrılardan daha üstün olan bir Rus tanrısıdır. Ona bakarken düşünüyorum, bu insan bir tanrıya benzemektedir."⁶⁹

Eski Mısır halkı Firavunlara tapmışlardır. Buda ve Konfüçyus gibilere yarı filozof ve yarı tanrı olarak inanılmış ve felsefi doktrinleri binlerce insan tarafından benimsenmiştir. Roma'da da tanrıyı, iktidarlara zafer kazandıran kahramanlar oluşturuyordu.

Çağlar ve medeniyetler ilerlese de ilkelikten kurtulamayan, asıl tanrıyı göremeyen/görmek, işitmek istemeyen insanlar, bu ideolojilerini tanrılaştırmak ve heykellerini putlaştırmaktan kurtulamamışlardır. O kadar ki Müslümanlar bile putperestliğin baş düşmanı olan dinlerine çeşitli hurafelerle putperestliğin izlerini sokacak kadar acizlik göstermektedirler. Bundan dolayı heykel yapmak dikmek ve sergilemek, bazı eşya ve maddeleri tabulaştırmak puta taparlığın sanat adı altında modern bir versiyonu durumundadır.⁷⁰

Afrikadaki bazı kabileler reislerinin kahramanlığını, heykellerle ebedileştirmeye çalışmışlar ve putlaştırıp tapmışlardır. Onların temsil ettikleri sosyolojik/ideolojik özellikler adına tapınma edası içinde onların heykellerine gitmişlerdir.⁷¹

"Bir ulusu ya da bütün insanlığı ilgilendiren hamasi bir olay, büyük bir coşku, insancıl ve ulusal aşkı ve tapınmayı uyandırır. Onun içindir ki dünya tarihinde bir İlyada Nrebulungen, bir şahname efsanesi, bir Köroğlu veya Atatürk'ün 1919 yılının 19 Mayıs'ında Samsun'a ayak basması gibi olaylar toplumsal ve insancıl heyecanların ve kitle tapınmalarının bir yansımasıdır."⁷² Sonuçta kitlelerin şükran duyguları ve kahramana duydukları aşk, büyük kral, büyük kumandan, büyük lider, büyük filozof, büyük hatipler oluşturur ve onları putlaştırır. Onlar aleyhinde bir söz söylemek büyük fırtınaların kopmasına sebep olur.

⁶⁹ Adasal, a.g.e. s.276-277.

⁷⁰ Muhammed Heykel, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.), İnkılap ktb, İst. 1985 Rasim Adasal, Yeryüzü Tanrıları, Liderler, Komutanlar ve Kahramanlar Psikolojisi, Minnetoğlu Yay. İst., 1979, s.81

⁷¹ Murat Sönmez, Heykelizm İdeolojisi, Yeni Asya Gazetesi Eki, Elif, 27-7-1997 Rasim Adasal, Yeryüzü Tanrıları, Liderler, Komutanlar ve Kahramanlar Psikolojisi, Minnetoğlu Yay. İst., 1979

⁷² Adasal, a.g.e. s.325; Kalyoncu, a.g.e. s..81

Denilebilir ki bir millet, kahramanlar ve ünlüler ürettikten sonra onları put hâline dönüştürüyorsa o millet o kadar hasta, dolayısıyla tek ilah inancından da o kadar sapma içindedir demektir.⁷³

Genelde putlaştırılan şahsın ölümünden sonra, yerine geçenler de çoğu zaman kendi otoritelerini kabul ettirmek için, devam eden ilkelikle ruhi ve zihni olarak, hep ona sığınma, onun adını kullanarak işlerini rahatça görme, dolayısıyla o şahsa yönelmiş teveccühü sömürme yoluna girerler.⁷⁴

Sonuç olarak din ve dünyaya ait belirgin hatalarına rağmen aidiyet ve sahiplenme duygusu ile hataları göz ardı edilen, hiç sorgulanmayan ve daima savunması yapılan, övülen şahıslar, cemaatler, partiler, kulüpler, liderler, bazı üstatlar, ideolojiler vb. bir nevi tabulaşmış ve dolayısıyla putlaştırılmış olurlar.⁷⁵ Bunlar artık ideolojik simge ve sömürü aracı olurlar.

d.b Putların İdeolojik Simge Oluşu

İslam öncesi Arap müşriklerinin, sevinç günlerini paylaşmak, şikayetlerini sunmak, hatta bazen Müslümanlara karşı birlik ve beraberlik andı içmek için, tahtadan, taştan, madenden yapılmış putlarına gitmelerinin sebebi neydi? Onların maddelerinin veya şekillerinin güzelliği mi? Yoksa, taşıdıkları bir sembol, ifade ettikleri bir değer mi? Kainattaki hiçbir yaratığa sırf kendisi için tapıldığına rastlanmaz. İslam alimlerinden Fahreddin er-Razi ve Şah Veliyullah ed-Dehlevi gibi birçok alim bu görüşten yanadır. Her put ve heykel ona değer verenlerin ve tapanların kendi ideolojilerini sembolize etmektedir. Onlar kendi duygu ve inançlarını putlarına yansıtmış ve putların önünde eğilir gibi görünürken esasında kendi ideolojilerini yaşatmışlardır.⁷⁶

Putların korunması; insanlara kabul ettirilmek istenen ideolojilerin beyinlerden silinmemesi, devamlı onunla karşı karşıya kalınması ve bu ideolojileri sahiplenen imtiyazlı (mutref) grubun bu putlar vasıtasıyla elde ettikleri menfaat ve makamların kaybolmaması içindir. Dolayısıyla her putlaşmış heykel, belli bir insanın düşünce ve ideolojisini simgeler.⁷⁷ Put heykelle gösterilen saygı da o putlaşmış heykelin temsil ettiği kimsenin düşüncelerine olan bağlılığın göstergesidir. Böyle olmayacak olsa, insanların bir demir, bir taş parçası olan heykelin karşısında saygıya durmaları ne ifade ederdi? Gurur ve şahsiyet sahibi bir insan, bu cansız heykellerin önünde bir tapınma edasıyla saygıya durur muydu?⁷⁸

Bu put heykeller, bir zihniyeti temsil etmiyorsa, Nemrud'un askerleri

⁷³ Kalyoncu, a.g.e.82

⁷⁴ Kalyoncu, a.g.e. s.84-85

⁷⁵ Kalyoncu,a.g.e, s.51-52

⁷⁶ Er-Râzî, Mefatihü'l gayb, Cin süresi, 71/23; ed-Dehlevî, H'uccetu'l-lahi'l-baliğa, I, 122-131

⁷⁷ Heyet, Bütün Yönleriyle Asrı Saadette İslam, Beyan Yay. İst. 1995, I, 106 (İhsan Süreyya Sırma, Mekke Dönemi)

⁷⁸ Heyet, a.g.e. I, 107108

kırılan bu taş ve tahta putları için Hz. İbrahim'i niçin ateşe atınlardı? Bundan dolayı puta tapıcılığın kökenini ve psikolojisini insan tabiatında aramaktan ziyade, onun iradesinin yanlış tercihinde aramak lazımdır. Aslı İlahi olan din mensupları da kendilerini görsel put edinmelerinden kurtaramamışlardır.

d.c İsrailoğullarının Put İstemeleri

Hz. Musâ, kavmi olan İsrailoğullarını Kızıldeniz'den geçirmiş,⁷⁹ Firavun diktasından kurtarmıştı. Bundan böyle İsrailoğulları aşâğılık kompleksinden kurtulmaya başlayacak ve Hz. Musa'nın Allah'tan aldığı tevhid inancı doğrultusunda yaşayacaklardı. Fakat ruh yapılarındaki bozukluk kendini gösterdi. Baal veya Amalika denen ve boğa heykeline tapan bir topluluğa rastladılar, bu durum onların hoşlarına gitti ve Hz. Musâ'ya "Ey Musâ! Bizim için de onlarınki gibi bir put ilah yap. Biz de tapalım" dediler. Hz. Musâ onlara (yirmi senedir) Allah'a aracısız inandıklarını, şimdi ise cahilce/aptalca söz ettiklerini söyledi. Fakat Hz. Musâ Tûr'a mükâlemeye gidince Sâmirî onlara kımlıdayınca ses çıkaran bir buzağı heykeli yaptı. İsrailoğulları da içlerine işlemiş put sevgisinden dolayı⁸⁰ yasaklanmış olmalarına rağmen, ona tapmaya / önünde seramoni yapmaya başladılar.

Biz Yehova'ya inanıyoruz ama bir de gözümüzün önünde tapacağımız merasimlerimizi yapacağımız bir putumuz olsun demek istemişlerdi. İsrailoğulları ehlikıtap oldukları hâlde yine de içlerindeki put sevgisi ve ancak gözlerinin gördüğü şeye tapma istekleri onları put edinmeye sevk etmişti.

d.d Hristiyanların Putperestliği

Hristiyanlığın esası, Hz. İsa'nın tebliğ ettiği "tevhid inancı" iken ilk defa 180 yılında Antakyalı Theophilur tarafından "üçlü birlik" terimi kullanılmıştır.⁸¹ Böylece Hristiyanlarca tanrı tektir (üç birde toplanmıştır) ve fakat üç benlik (baba oğul ruh-ülkudüs) olarak var olmaktadır.⁸² Üçü de ayrı ayrı tanrısal niteliklere sahiptir görüşü kabullenilmiştir.⁸³

Tevratta "On emir"de bildirilen yasaya uyan ilk Hristiyanlar tasvir yapmamışlardı; ama Doğu Roma İmparator'luğunda bu yasak 3. yüzyıldan itibaren görmezden gelindi. Çünkü Hristiyanlığa yeni girmiş olanlar eski putçuluklarını devam ettirdi, kilise liderleri de buna müsamaha gösterip onlarla uzlaştı. Hem mezarlıklarda hem de toplantı salonlarında dinsel bir ikonografi kondu. IV ve V. yüzyılda tasvirler çoğaldı. Ve onlara tapınma hız

⁷⁹ A'raf, 7/38

⁸⁰ Bakara, 2/93; Taha, 20/8589; Tevrat, Çıkış, 135

⁸¹ Tevrat, Çıkış, 20/35; Tesniye, 4/15, 5/69

⁸² Carlos Madrigal, Üç Tanrı mı, Tek Tanrı mı?, Bütün Dünya Yay. İst, 2002, s. 114

⁸³ Madrigal, a.g.e. s. 48

kazandı. Artık hem kiliselere hem de konutlara konulan büyük heykel ve resimler bir tapınma ve tapım nesnesi oldu. Bu bir örtülü putperestlikti. İkonaların önünde dua ediliyor, öpülüyor bazı törenlerde ikonalar taşınıyor ve o güç kaynağı olarak kabul ediliyordu. Onun olmadığı mekânlar, ona saygısızlık sayılıyordu. İznik konsülünde (325) ikonalara saygı kararı alındı.⁸⁴ Başta Arios (256-336) olarak, tevhidçilerin grup mücadelesine rağmen, büyük Constantinus'un zoraki bastırmasıyla teslis resmî din olarak kabul edildi. Böylece Hristiyan âlemi Hz. İsa'yı bedenleşmiş bir ilah olarak gördü ve putlaştırıp tapınma objesi yaptı. Medeni dünya temsilcilerinden sayılmakla beraber bu uygulamaları, onların "gördüğü şeye tapma ve taptığını görme" ilkel zihniyetinden kurtulamadığının göstergesidir. Buna karşın bedevi Arapların, tevhid inancına 15 asır öncesinden beri sahip olmaları, -teknik yönden değil- zihniyet yönünden ilkel olmadıklarını gösterir.

d.e Hicaz Bölgesinde(Araplarda) Putperestlik

İslam kaynaklarına göre Arapların en eski dinleri, diğer Sami dinler gibi tevhid esasına dayanıyordu. Hz. İbrahim ve oğlu İsmail tarafından yeniden inşa edilen Kâbe, Tevhid inancını temsil eden bir mabet oldu; fakat Araplar daha sonra bölgedeki putperest kültürden etkilendiler.

İslam kaynaklarına göre, Milad'ın yaklaşık birinci asrında Belka'ya (Şam yöresinde) giden Amr bin Lûhay orada puta tapanları gördü ve bunun üzerine onlardan isteyip aldığı Hubel putunu Mekke'ye getirerek Hz. İbrahim'in dinini değiştirip insanları puta tapmaya teşvik etti.⁸⁵ Lûhay, Hz. Nuh kavminin putlarını da sahilden bulup getirdi. Ve Hacca gelenlere dağıttı. Kureyşlerin putuna Uzza, Taif'teki Sakif kabilesinin putuna Lat, Medine'deki Evs ve Hazrec putuna Menat adı verildi. Müşrik Araplar, şenlik veya sıkıntılı hallerini "ey yüce Lat, ey Uzza" diye adlarını söyleyerek dile getirirler, putlara gidip onu tazim ederler, bağlılıklarını sunarlar, putların adına kurban keserlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Mekke'yi fethine kadar Kâbe'de 360 put vardı. Kâbe'de putların büyüğü Hubel'di. Müşrik Araplardan meleklerle, cinlere tapanlar da vardı.⁸⁶

Arap bedevilerinden her aile, bir put edinip evine koyarak etrafında dönerlerdi. Ev halkından biri yolculuğa çıkacağı zaman ve döndüğü zaman henüz ailesini görmeden ona elini yüzünü sürerdi. Mekke'den uzağa giderken Kâbe etrafındaki taşlardan yanlarında götürürler konakladıkları yerde dört taşın en güzelini ilah edinirler tapanlar üçü ile üstünde kaplarıyla yemek pişirirlerdi, ayrılırken hepsini bırakırlardı.⁸⁷

⁸⁴ Ahmet Güç, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, XXXIV, 366

⁸⁵ İbn. Kelbî, Putlar Kitabı, trc. Beyza Düşüngen, A.Ü.İ.F.Yay. Ankara, 1968, s.2728

⁸⁶ İsmail Hami Danişmend, İzahlı İslam Tarihi Kronolojisi, İst. 1960, I, 266267

⁸⁷ İbn. Hişam, esSiretu'nNebeviyye, Kahire, 2010, I, 56-57

Müşrik Araplar, yanlarında Allah'ın birliği ve hâkimiyeti anılınca canları sıkılır; fakat beraberinde putları da anılıp yüceltilince sevinirler gözlerinin içi gülerdi.⁸⁸ Putlarına uluhiyet payesi verirlerdi.⁸⁹ Savaşta galip olunsun diye onlardan güç almak beklentisi ve kutsama kastı ile bazılarını beraberinde götürürlerdi,⁹⁰ götüremedikleri zaman onların adına fetiş taşlarını (maket olarak) götürürlerdi.⁹¹ Ebu Sufyan da Uhud savaşında Lat ve Uzza'yı beraberinde götürmüştü.⁹²

Bütün put sevenler, her zorlu veya sevinçli durum ve günlerinde birlik ve beraberliklerini kuvvetlendirmek için putlarının etrafında toplanırlardı. Hz. İbrahim kavmine "Siz dünya hayatında sevgi ve dostluk olsun diye Allah'ı bırakıp birtakım heykel putlar edindiniz"⁹³ demişti. Hz. Peygamber (s.a.v.), müşrik Arapları Allah'ın birliğine ve O'na ibadete çağırdığı zaman, onların ileri gelenleri "Yürüyün put ilahlarınıza onlara bağlılıkta (Mekke putçu kalacaktır diye) direnin"⁹⁴ demişti. Putların yanında yer alıp onlara sığınarak yapılan her eylemin arkasında, yukarıda geçtiği üzere ideolojik bir yapılanma ve bu yapılanma ise Allah'ın hüküm ve hâkimiyetini dışlamanın örtülü göstergesi vardır.⁹⁵ Putlar çağlar boyu çeşitli şekillerde devam etmektedir:

d.f Çağdaş putlar

Çağımız tam bir putlar galerisini andırıyor. Çağımız sanki bir pagan çağı. Eski zaman putlarıyla çağdaş putlar arasındaki benzerlikler, farklılıklardan ne yazık ki daha fazladır. Çünkü putların şekli, cinsi ve tapınma formu farklı olsa bile, meydana gelen haz ve bağımlılıklar aynı. Eski dönemlerde bir insanın taptığıının nihayetinde bir tahta, bir taş ve bir madenin parçası hatta insan olduğu ona gösterilebiliyordu. Günümüzde bunlar mobilya, otomobil ve makine haline dönüşmüş olduğundan, bunların tutkusunun onları putlaştırdığını anlatmak zorlaşmıştır. Tevhid inancına sahip insanlar adı konulmuş büyük putlarla baş etme mücadelesi verebiliyorlardı. Şimdi ise bu günün adı konulmamış, küçük putlarına karşı açık bir mücadele vermek zor ve karmaşıktır. Çünkü Bugünün putları küçük, ama yaptıkları yıkım büyüktür, çağımızın temel paradoksu da budur.

İnsanın kafası/gönlü Allah'tan ve dince kutsal sayılan değerlerden boşaldıkça, onun yerini profanlaşmış ikonalar alır. Putları görmek isteyen herkes önce kendisine bakmalıdır. Çağdaş denilen birçok insanın içi put

⁸⁸ Zümer, 39/45

⁸⁹ Murat Sarıçık, İnanç ve Zihniyet Olarak Cahiliye, Nesil Yay, İst. 2004, s.122

⁹⁰ Kelbi, a.g.e. s.64, ek notlar 72

⁹¹ Kelbi, a.g.e. s.83, ek notlar 311

⁹² Kelbi, a.g.e. s.6869 dipnot 112,131

⁹³ Ankebut, 29/25

⁹⁴ Sad, 38/6

⁹⁵ Ankebut, 29/61, Zümer, 39/13

mezarlığıdır. Radyo dalgası gibi yayılan bu putlar, boş kalp ve kafalara girip arada sesini duyuran ve insanları o sesin cazibesinde bağımlı hale getiren çağdaş putları kısa kısa sıralayalım.

1.Paranın Putlaşması

İnsanlar parayı karınlarını doyurmaktan çok, zengin olmayı hedeflemiş, ve para, kazanmak gaye haline gelmiş, mal sevgisi bütün benliği sarmışsa, insan paranın hakimi değil mahkumu olmuşsa, yani insanlar para kazanmada Allah'tan bağımsızlaşmışsa, helâl-haram ayırımı yapmadan hile,⁹⁶ şans oyunları ve kumar vb.⁹⁷ ile kazanma yoluna gidiliyorsa, artık o para o insanın taptığı bir put haline gelmiştir.

2.Irkçılık Putu

İnsanlar birbirine karşı, kavim ve ırk üstünlüğü ile övünmesi için yaratılmamıştır. Kur'an'da bildirildiğine göre "onların birbirleriyle tanışması ve yardımlaşması için olup üstünlük ve şeref ise ancak takva (Allah'ın emrine uygun yaşamak) iledir".⁹⁸ ilkesi vardır. Üstünlüğü ırk yönüyle ele almak insanın içine gizlenmiş bir putun göstergesidir.

3.Bilimin Putlaşması

İnsanın dünyasında bilim, birçok engeli aşmış ve medeniyetin ilerlemesinde rolü büyük olmuştur. Böyle olmakla beraber "Bilimin ortaya koyduğu her şey gerçektir, bunun dışındakiler vehim ve hurafedir, duyuların verdiği bilgiden başkasına inanmam" demek, bilime kör bir inançla bağlılıktır. Eğer vahye gözünü kulağını kapatarak yalnız duyu ve deneye bağlı bilimin bildirdiğinin dışındakilere inanmam denirse o zaman bilim putlaşmış olur.⁹⁹

Francois Berger bu konuda "Atalarımızı tir tir titreten yalancı tanrıları, ilmin sayesinde parçaladık sanıyorduk. Hâlbuki putları kıran bu bilim denen balyoza, şimdi mabut diye tapar olduk" demiştir.

4.Devletin Putlaşması

Devletin asıl görevi, yönettiği fertlerinin duyduğu ihtiyaçlarını yerine getirmek, huzur ve refahlarını sağlamaktır. Devlet Allah'a ve millete karşı sorumludur. Bir devlet ki sorgulanamaz ve kendine söz söyletmezse, lideri/başkanı tenkit edilemezse, bu demektir ki o devlet ve lideri tabulaşmış ve tanrılaşmıştır.¹⁰⁰

⁹⁶ A'raf, 7/85

⁹⁷ Maide, 5/90

⁹⁸ Hucurat, 49/13

⁹⁹ Bkz. Nuayma, a.g.e. s. 46 vd.

¹⁰⁰ Seyyit Ahmet Şen, Devletin Tanrılaşması, Timaş Yay. İst. 1996, s. 1617

Gerek Hz. Ebu Bekir gerek Hz. Ömer sahabe olan cemaate "Ben Allah ve Resul'üne itaat ettiğim müddetçe bana itaatınız caizdir; yoksa itaatınız caiz değildir"¹⁰¹ demişlerdi. Böylece devleti ve lideri tabu olmaktan korumuşlardır.

5.İdeoloji Putu

İlimce bir temele dayanmadan zihinde oluşturulan ideolojiler, beşerî/seküler olan ilkelerdir. Bunlar bir grup, bir parti veya bir devlet tarafından benimsenir ve bir din tutkusu hâline gelirse o da tabulaşmış ve putlaşmış olur.¹⁰² İdeolojide, idealde olduğu gibi, metafizik yoktur, ideolojiler uğruna kan dökenler bile vardır. İdeolojiler, kendi içlerinde birer dindir ve kutsal olanı aklileştirir, akli da kutsallaştırır.¹⁰³

Milliyetçilik bugün ideolojilerin en keskinidir. Milliyetçilik, maddeciliğin teselli edemediği kitleler arasında, kaybolan dinlerin yerini tutmaktadır.¹⁰⁴ Bu bakımdan ideolojiler din gibi tutulan savunulan hâle gelince putlaşmış olur.

6.İzm'ler Putu

Vahyi hayatının dışına çıkararak, Yaratanyla ilgisini kesen insanlar, maddeye tapan ve maddeyi mutlak varlık hâline getirmeye çalışan materyalizmi, bilime iman eden pozitivismi, ırkı tanrı edinen faşizmi ve nasyonalizmi, insan aklını ve idrakini tek hakikat kabul eden ve bütün varlığın yaratıcısı hâline getiren idealizmi, hayal âlemindeki romantizmi, insanı paranın, ekonominin kulu yapan kapitalizmi, dini yok sayan ve insanı köleleştiren, robotlaştıran komünizmi, "dünya işlerinin hiçbirinde Tanrı'ya ihtiyaç yoktur, o ahirete karışır" diyen sekülerizmi ve laisizmi,¹⁰⁵ ruhu alabildiğine yücelten ve onu mutlak varlık yapma çabasında olan spritualizmi ve daha nice "izm"leri hayatın hâkimi yapmış ve bütün bunları putlaştırmış olarak yaşamaktadırlar.¹⁰⁶

Cemil Meriç'in tabiriyle "izm"ler, idrakimize giydirilmiş deli gömleğidir."¹⁰⁷ Bunların hepsi de ithaldir, batının putlarıdır. Bu bakımdan bunlara bağlılık ve onları savunma, onları putlaştırmaktır.

7.Gelenek, Toplum (El Âlem) ve Birisi Putu

Kendini sosyal hayat ve yaşam tercihleri yönünden hür/özgür zanneden insanların çoğu, farkında bile olmadan kendilerini görünmeyen bir

¹⁰¹ İbn. Hişam, a.g.e. IV, 220

¹⁰² İlhan Ayverdi, Misalli Türkçe Sözlük, Kubbealtı Neşr. İst. 2008, II, 1370

¹⁰³ Emin Arık, Ateizmden İnanca, Marifet Yay. İst. 1997, s.28

¹⁰⁴ Arık, a.g.e. s. 5152

¹⁰⁵ Cebra Fritjüt, Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası, çvr. Mustafa Armağan, İst. 1989, s. 56

¹⁰⁶ Sağıroğlu, a.g.e. s. 95 vd.

¹⁰⁷ Cemil Meriç, Bu Ülke, İletişim Yay. İst. 1985, s. 85

esaret zinciriyle bağlamışlardır. Bu zincire; 'elâlem ne der' zinciri de diyebiliriz.

Her ne kadar insandan, sosyal bir varlık olarak, bulunduğu toplumla uyum içinde olması beklenirse de bu uyum, insanın ev dizaynında, düğün vb. de hayatını birtakım kalıplara koyacak veya dinini yaşamayı zorlaştıracak bir düzeyde olmamalıdır.

Ebu Talip, ölüm döşeğinde iken Hz. Peygamber'in (s.a.v.) "Ey amcacığım artık müslüman ol, kurtuluşa er" davetine karşı "Mekkeli kadınlar buna ne der" diyerek iman etmeden ölmüştür.

Gelenek, toplum, (elalem) ve birisinin beğenisi veya Allah'ın yerine çoğunluğun kuralları öne çıkarılıyor,¹⁰⁸ geçerli oluyorsa,¹⁰⁹ böylece bunlar, kişilerin görünmez putları haline gelmiş olur.

8.Futbol Putu

Futbol tutkusu, çağımıza hatta günümüze damgasını vurmuş ve birçok kesimin olmazsa olmazı haline gelmiş, fanatik bir hal almıştır. Futbol maçları, normal bir spor müsabakası olması gerekirken, gayesinden çıkmış, nice paralar harcanan, nice kavgalarla canlar yanan bir faktör ve bir sektör haline gelmiştir.

Karşıt takım taraftarlarının, birbirlerinin takımlarına kötü söz söylemeleri, aralarında yaralanmalara hatta ölümlerle neticelenmesine sebep olmaktadır. İnsanın zihnini, gönlünü bağlayıp günlerce futbolu ve futbolcuları konuşması, odasının duvarlarını takım, sporcu resimleriyle doldurması ile futbol, bir spor dalından ziyade bir put sahası da tapınak haline getirilmiş demektir.

9.Aklın Tanrılaşması / Putlaşması

Akılcılık (rasyonalizm), özellikle batıda 18. yüzyılın ortalarında aydınlanma çağı denilen çağda, bir atılım yaparak akı, sağlam bilgilerin muhafaza edildiği bir yer olmaktan çıkartıp hakikati bulmaya, korumaya yarayan bir kuvvet olarak kabul etti. Bu bağlamda Lassoing, "Değişmez hakikatlere ancak akıl yoluyla ulaşılabilir, aklın bulgusu dışında hakikat yoktur."¹¹⁰ demiştir.

René Guénon, ise bunlara karşı "Aklı hem izafi (göreceli) hem de her şeyin üstünde (yanılmaz) tutmak bir çelişkidir. Bu da aklın bilmediği, ulaşamadığı, ermediği hiç bir şey yoktur"¹¹¹ demek, vahyi kabul etmemek anlamına gelmektedir. Bu da gösteriyor ki, aklın sınırları dışında kalanı inkâr

¹⁰⁸ Bakara, 2/165

¹⁰⁹ Maide, 5/50,54

¹¹⁰ Alaaddin Özdenören, Zaman Gazetesi, 25.05.1993

¹¹¹ René Guénon, Doğu ve Batı, trc. Fahrettin Arslan, Yeryüzü Yay. İst. 1990, s. 61

etmek ve yok saymak, akli putlaştırmaktır.

Hristiyan batılı aydınlar, insanlığın ufku genişletip onları ilme yöneltirken, onu öne çıkararak akılda kendisini putlaştırdı.¹¹² Yani insan akli, dinin yerine geçerek ve fizik ötesini yok sayarak kendi ihtiraslarını tanrılaştırmış oldu.

10. Tanrının Putlaşması

Tanrı, İslami ifadeyle Allah, nasıl putlaşır? Cevabı bir anda kolayca verilemez ama bilinen şu ki, herkesin zihninde bir tanrı algısı ve imajı vardır. İnsan O'na iman eder; ama bu tasavvur onda ne kadar gerçektir? Bir insan Allah'a gerçekten inanıyorsa, O'nun gerçekten hayat sahibi olduğunu bilir ve O'nun buyruklarıyla iletişim hâlinde olur ve onlara göre yaşar. Yoksa Tanrı, kafalarda bir fonksiyonu olmayan bir put, bir idol hâlinde inanç bazında duruyor demektir.

Bu bağlamda Kant'ın terminolojisinde, "Tanrı'ya iman etmek, O'nunla kişisel iletişim ve ilişki içinde olmaktır. O'nunla iletişime geçmeksizin sadece O'na inandığını söylemek ise O'nu, zihinde put hâline getirmektir. Çünkü hayat sahibi olarak algılanmayan ve kendisiyle iletişim kurulmayan tanrının, zihinde bir put olduğu sonucu çıkar"¹¹³ denmektedir.

d.g. Çağların Putu

Bu başlık altında konu edindiğimiz putlar, baştan beri sözünü ettiğimiz görsel hâle getirilen putlar değil, put edinmeyi sağlayan etkenlerdir. İnsanların çoğu, ilahi sınırların dışında nefis ve arzuları doğrultusunda yaşayarak kendileri için onları ilah/tanrı durumuna getirilmişlerdir.

1. Heva ve Nefis

Heva¹¹⁴ ise, nefsin meşru olmayan arzulara meyletmesi ve yaşamında bu türlü arzularını hâkim kılmasıdır. Özgün olarak deriz ki "Heva, Allah'ın razı olmadığı fakat nefsin hoşlandığı her hareket ve sözdür."

Kur'an "Hevasını ilah edinenler"¹¹⁵ in olduğunu bildirmekte ve "Onların hevalarına uyma"¹¹⁶ "Onların hevalarına uyarsan artık senin için dost ve yardımcı yoktur."¹¹⁷ diyerek onlardan sakındırması istenmektedir..

Hevayı ilah edinmenin anlamı, Allah'tan gelen emirleri ve o'na uyularak yapılacak kulluğu bırakıp kendi nefesine uymak ve o doğrultuda

¹¹² Ahmet Arvasi, Türk İslam Ülküsü, Ocak Yay. Ankara, 1983, s. 193,197

¹¹³ Martin Buber, Tanrı Tutulması, Kaktüs Yay. Ankara, 2000 Martin Buber, Tanrı Tutulması, Kaktüs Yay. Ankara, 2000, s. 66

¹¹⁴ el Ragib el İsfehani, elMüfredat, Kahraman Yay. İst. 1986, s. 796797

¹¹⁵ Furkan, 25/43

¹¹⁶ Nisa, 4/135; Maide, 5/4849,77

¹¹⁷ Bakara, 2/120

günahlara dalarak ve dünyalık tutkularla yaşamaktır. Bu da dolayısıyla ona tapmaktır. Zemahşeri de tefsirinde “Kendi dünya görüşürünü esas alan ve bunun İslami delillere uyup uymadığını düşünmeyen kişi hevasının kulu sayılır ve hevasına tapmış olur”¹¹⁸ diye ifade eder. Fitnelerin sebebi de, insanın kendisinin veya başkasının hevalarına uymasındır. Heva’da ise, vahyi hafife alma, akli, nefsi putlaştırma vardır.¹¹⁹

2. Şeytan

Bütün dinler, şeytana ilişkin değerlendirmelerinde onun kesinlikle kötülük kaynağı olduğu ve bizi zarar ve felakete sevk ettiği hususunda birleşmişlerdir. Şeytana tapınma iki türlü karşımıza çıkmaktadır:

Birincisi ayinler tertip ederek ona bedensel ve obje olarak tapmadır ki, bunlar satanistlerdir.¹²⁰ Satanistlere göre şeytan uğruna ölmek veya gerektiğinde ölümü göze almak en kutsal ölümlerdendir.¹²¹ Kanlı cinayetleri birer ibadet düşüncesiyle yaparlar.¹²² Satanistler, şeytanın yanında yer alıp bütün ilahi dinlere ve o dinlerin ön gördüğü değerlere karşı başkaldırıyı temsil ederler.¹²³ Yezidîlerin de şeytana tapmaları onun şerrini merhamete çevirmek içindir. Tanrı diye taptıkları şeytana "Melek Tavus" adını vermektedirler. Bu put, sencik denen ayakları olmayan tunçtan yapılmış bir horoz heykelidir. Bunlar bir de güneş doğarken ona doğru kadın erkek üç defa rükû ve dua ederler.

İkincisi de, Kur’an’ın belirttiği gibi onun sinsi vesvesesine uyararak, onun sevk ettiği ve hoş gösterdiği yola gitmek ve günahlara dalmaktır ki bu da, ona kulluk etmek/tapmak demektir.¹²⁴

Şeytan Allah’ı çok iyi bildiği halde O’nu tanımadı. Yani emrini yerine getirmedi, bunun için de kovulup lanetlendi. Bundan dolayı o da insanların da kendi gibi olmalarını, yani Allah’ı bilseler bile emirlerine uymamaları ve doğru yoldan sapmaları için and içti.¹²⁵ Bu durumda kendine uyanlarda ona kulluk etmiş/tapmış sayıldı. Bu durum çağlar boyu devam edecektir."Ancak onlardan Allah’ın halis/ihlaslı kulları hariçtir"¹²⁶. Çünkü onlar onun cazibesinden, azdırmasından ve ona kulluk etmekten sakınırlar.

¹¹⁸ Ez-Zemahşeri, Keşşaf, III, 196

¹¹⁹ Toshiko İzutsu, Kur’an’da Dini Kavramlar, trc. Selahattin Ayaz, Pınar Yay. tsz.

¹²⁰ Mehmet Yavuz Şeker, Şeytan ve Gerçeği, İzmir, 1999, s. 176188

¹²¹ Sait Vakkas Gözlügil Musa Çağlar, Topluma Yönelen Tehdit Satanizm, T.C. İçişleri Bak. Yay. Ankara, 2004, s. 12, Türkiye’de 21.06.1998’de İstanbul Ataköy’de 14 ve 16 yaşındaki kızların intiharıyla gündeme gelmiştir. Türkiye’de sayıları tahminen 2000 kadardır. 13.09.1998 Akit Gazetesi, 23.09.1998 Yeni Şafak Gazetesi

¹²² Gözlügil-Çağlar, a.g.e. s. 69-70

¹²³ Gözlügil-Çağlar, a.g.e. s. 89

¹²⁴ Bu konuda ki ayetler için bkz. Bakara 2/168; Yasin 36/60-61

¹²⁵ A’râf, 7/16-17

¹²⁶ Hicr, 15/40

SONUÇ

Şimdiye kadar gördüğümüz bütün putperestlikler şirkin özel bir biçimidir. Şirk, tarih boyunca insanların mensup olduğu bir din türüdür. Bundan dolayı putperestlik şirk dininin alt ayrımı olarak görülebilir. Çünkü şirk, Allah'a teslim olma ve O'nu ta'zim etme yerine, insanların kendi elleriyle yontarak yaptıkları putlara veya putlaştırdıkları insanların heykellerine tapınmaları, onları yüceltmeleri, onların karşısında ta'zim ve teslimiyet göstermeleri ve bazen de bunları Allah'a aracı yapmalarıdır.

Bütün peygamberler, putlara ve putperestlere karşı büyük savaş vermişlerdir. Müşrik Araplar Allah'a inandıklarını dilleriyle söyledikleri hâlde eylemde putlarının önünde seremoniler yaparlardı. Dilek ve şikâyetlerini dile getirirler, onlardan güç alarak birlik ve beraberliklerini yenilerler ve bu şekilde putlarına bağlılıklarını sunarlardı. İşte bu, hem Allah'a inanmak hem put heykellere tazimde bulunmak ikilemi şirkti. Kâbe'de 360 mücessem put, Mekke'nin fethiyle ve İslam'ın balyozuyla tarihin çöplüğüne atıldı, ama putlar şekil değiştirerek zihinlere ve gönüllere girerek devam etmektedir.

Kur'an'da "Allah'a ibadet edin, ona hiçbir şeyi eş koşmayın." diye buyrulurken, açıkça tövbe edip dönmedikçe Allah'ın asla affetmeyeceği bildirilir. Allah'ın birliğine hüküm ve hâkimiyetine karşı başka kavram ve kuralları öne çıkarmak şirkdir. Her şirkte ise, açık veya gizli bir putperestlik çeşidi vardır.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.), Allah'ın bildirimleri doğrultusunda, puta sevgi ve saygı ile iman olmaz prensibi ile uzun mücadelesi sonunda bunu kabul ettirerek, kalplerdeki putun ve meydan putlarının yıkılmasını sağlamıştır.

Bundan böyle İslam dinine, Allah'a gerçekten inanarak ve teslim olarak giren kimseler, ibadetlerini, dualarını, şükür ve şikâyetlerini Allah'a yapmışlar ve her türlü put sevgilerini ve saygı gösterilerini iman¹²⁷ ve amellerine şirk karıştırmamak¹²⁸ için terk etmişlerdir.

¹²⁷ Yusuf, 12/106

¹²⁸ Kehf 18/110

KAYNAKÇA

- ABDULBAKİ, M. Fuad; *Mu'cemul-Müfehres li el-fazl'l-Kur'an*, Kahire, 2001.
- ADASAL, Rasim; *Yeryüzü Tanrıları, Liderler, Komutanlar ve Kahramanlar Psikolojisi*, Minnetoğlu Yay. İst., 1979.
- AFİF el Tabbara; *Ruh-u din'il İslam-*, Beyrut 2001.
- AKSEKİ, Ahmet Hamdi; *İslam Dini*, Diyanet İşleri Yayınları, Ankara 1950.
- ARICAN, Kazım; *Spinoza'nın Tanrı Anlayışı*, İz Yay.,İst, 2004.
- ARIK Emin; *Ateizmden İnanca*, Marifet Yay. İst. 1997.
- ARVASI, Ahmet; *Türk-İslam Ülküsü*, Ocak Yay. Ankara, 1983
- ATAY, Hüseyin; *Cehaletin Tarihi*, Atay Yay., Ankara, 2011.
- AYVERDİ, İlhan; *Misalli Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşr. İst. 2008.
- BUBER Martin; *Tanrı Tutulması*, Kaktüs Yay. Ankara, 2000.
- CARLOS, Madrigal; *Üç Tanrı mı, Tek Tanrı mı?*, Bütün Dünya Yay. İst, 2002.
- ÇAĞLAR, Sait-Vakkas, Gözlügil Musa; *Topluma Yönelen Tehdit Satanizm*, T.C. İçişleri Bak. Yay. Ankara, 2004.
- DANIŞMEND, İsmail Hami; *İzahlı İslam Tarihi Kronolojisi*, İst. 1960.
- DESCARTES Renê; *MeditationMetapiysiye* (Pup Paris, 1963 Çev. Medar Atıcı, Cogitoderg. 1997.
- DIRAZ, Muhammed Abdullah; *ed-Din, Mektebetü'l-eyman*, Kahire,
- DOĞAN D. Mehmet; *Batılılaşma İhaneti*, Dergah Yay., İst. 1975
- EBU'L-Münzir; *Hişamu'l-el-KelbîKitabu'l-esnam*, thk. Ahmet Zeki Paşa, Kahire, 1924.
- ELLIADÉ Mircaé; *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, Çev. Ali Berktaş, Kabale Yay. İst. 2003.
- EL-RAGİB el İsfehanî; *el-Müfredat*, Kahraman Yay. İst. 1986.
- FRİTJİT, Cebra; *Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası*, çvr. Mustafa Armağan, İst. 1989.
- GUENON, Renê; *Doğu ve Batı*, trc. Fahrettin Arslan, Yeryüzü Yay. İst. 1990.
- Halikarnas Balıkcısı, *Anadolu Tanrıları*, Bilgi Yay. İst. 1983.

- HAVVA, Said; *el Esas fi't-tefsir*, şamil Yay., İst, 1989.
- Heyet, *Bütün Yönleriyle Asrı Saadette İslam*, Beyan Yay. İst. 1995.
- HEYKEL, Muhammed; *Hız. Muhammed Mustafa (s.a.v.)*, İnkılap ktb, İst. 1985
- Ibn Cerir et-Taberi, *Camiu'l-beyan*, Trc. Heyet, Mısır 1324.
- İbn Hişam, *es-Sıretu'n-Nebeviyye*, Kahire, 2010.
- İbn Kelbî, *Putlar Kitabı*, trc. Beyza Düşüngen, A.Ü.İ.F.Yay. Ankara, 1968.
- İbn Manzur, *Lisanü'l-Arab*, Beyrut,1996 XII.
- KAREN, Amstong; *Tanrının Tarihi*, Çev. Oktay Özel-Hamide Koyukan-Kudret Emiroğlu, Ayraç Yay., Ankara, 2008.
- KÖSEMİHAL, N. şazi; *Durkheim Sosyolojisi*, İst., 1971.
- M. Guyeau, *L'irregilion de L'avenir*, Paris, 1900.
- MEISTER, Eckhart; *Tanrı ve İnsan*, İst., 1990.
- MERİÇ Cemil; *Bu Ülke*, İletişim Yay. İst. 1985.
- MURAD, Mehmet; *Tarih-i Umumî*, Dersaadet, 1338.
- MUSTAFA, Erdem; *Hız. Âdem, İlk İnsan*, D.İ.B. Yay., 1994.
- SAİD, Cevdet; *Bireysel ve Toplumsal Değişimin Yasaları*, Çev. İlhan Kutluer, İnsan Yay. İst 1984.
- SARICIK, Murat; *İnanç ve Zihniyet Olarak Cahiliye*, Nesil Yay, İst. 2004.
- SARIKÇIOğLU, Ekrem; *Başlangıcından Günümüze Dinler Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2011.
- SCHIMMEL, Anne Marie; *Dinler Tarihine Giriş*, A.Ü.İ.F. Yay. 1955.
- SEOGNAMILLO, Giovanni; *Batının İnanç Temelleri*, Dergah Yay., İst., 1976.
- SÖNMEZ, Murat; *Heykelizm İdeolojisi*, Yeni Asya Gazetesi Eki, Elif, 27-7-1997.
- SWIN, Richard; *Tanrı Var mı?*, Akbaş Yay., Bursa, 2011.
- ŞEKER, Mehmet Yavuz; *Şeytan ve Gerçeği*, İzmir, 1999.
- ŞEMSEDDİN, M., *Tarihi Edyan*, Dersaadet, 1338.
- ŞEN, Seyyit Ahmet; *Devletin Tanrılaşması*, Timaş Yay. İst. 1996.
- TABERİ, Ebu Muhammed bin Cerir, Beyrut, 1986.

- TAPLAMACIOĞLU, Mehmet; *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi*, Ankara, 1966.
- Toynbee, Arnold; *Tanrı Açısından Din*, Çev. İbrahim Canan, Ufuk Yay., İstanbul, 2008.
- Tümer, Günay-Küçük, Abdurrahman; *Dinler Tarihi*, Ocak Yay. Ankara, 1993.
- Ulvi, Mehmetoğlu Ali; *Tanrı Tasavvuru*, Çamlıca Yay., İst., 2011.
- Ülken, Hilmi Ziya; *Dinî Sosyoloji*, İ.Ü.E.F. Yay. 1943.
- Vatandaş, Celaleddin, *Tevhid ve Değişim*, Pınay yay. İst. 1995.
- Yılmaz, Abdullah; *Fazıl Necip ve Tabu*; Milli Gazete 16/6/1988.